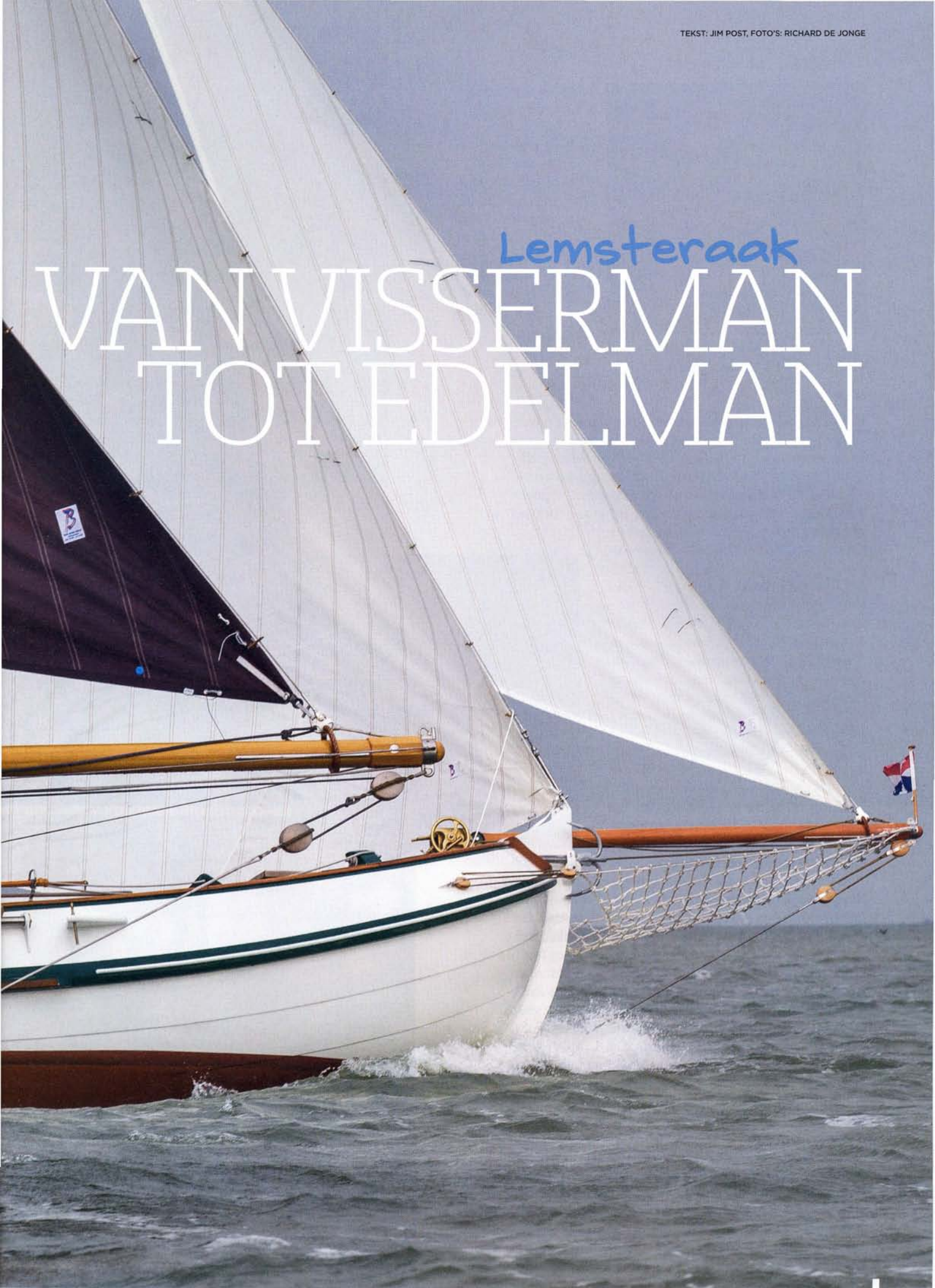

Lemsteraak
VAN VISSERMAN
TOT EDELMAN

VOOR HAAR ACHTTIENDE VERJAARDAG
KOOS PRINSES BEATRIX EEN MOOI
NATIONAAL VERJAARDAGSCADEAU:
EEN LEMSTERAAK. MAAR WAT WAS
DAT EIGENLIJK, EEN LEMSTERAAK?
EEN KLASSIEKER - EN TOCH NOG STEEDS
IN ONTWIKKELING.

Dé Lemsteraak bestaat niet. Iedere aak is uniek, niet te vangen in een malletje. Meer dan een halve eeuw geleden zat Cristiaan Jan Willem van Waning hier een beetje mee. Heel mooi natuurlijk, dat unieke karakter. Maar als medeoprichter van de Stichting Stamboek Ronde- en Platbodemjachten wilde hij graag kunnen samenvatten wat een Lemsteraak eigenlijk is, vooral toen in 1956 de *Groene Draeck* in aanbouw was. In dat jaar vertelt hij in de *Waterkampioen*: *“Nu H.K.H. Prinses Beatrix een Lemsteraak als het jacht harer keuze heeft aangewezen, zullen velen in den lande, zelfs onder degenen die zich tot ‘Varend Nederland’ rekenen, zich hebben afgevraagd, wat nu precies een Lemsteraak is.”* Z'n uitleg volgt in het aansluitende artikel. Het begint al met de benaming. Waning refereert naar Lemsters en geeft aan de typering Lemsteraak de voorkeur, terwijl oud-Waterkampioen-hoofdredacteur Van Kampen ook de term Lemmeraak gebruikt. Lemster is tegenwoordig het meest gebruikt. Verder bestaat er inmiddels ook een redelijke consensus over de kaders waarbinnen een aak aak is.

Nergens stilstaande lijnen

Iedere aak is een variatie op een algemeen thema. Dat algemene thema bestaat onder andere uit rompkkenmerken. Kenmerken waar de aak zeker geen patent op heeft, maar alles bij elkaar geeft het wel een aardig beeld. Algemeen gesteld behoort de Lemsteraak tot de Ronde Jachten, zonder het voor platbodems kenmerkende platte vlak. De Lemsteraak heeft hierbij aanmerkelijk meer rompvolume in het voorschip dan achterin. Om dit voor elkaar te krijgen, is het voorschip hoog, breed en vol. Vooral de kop is opvallend hoog. Vanwege de ronde vormen in het lijnenplan staan de lijnen zogenaamd 'nergens stil'. De zeeglijn voorin is fors gebogen en in het achterschip bijna recht. Een ander voorbeeld van ronding vind je in de waterlijnen. Zou je de romp horizontaal doorzagen, dan zie je de ei-vorm van de waterlijnen, met de stompe kant naar voren. Diverse andere kenmerken vind je terug in de afbeeldingen. Alles bij elkaar kleurt en siert dit de aak. Ook het Stamboek beoordeelt een aak in sterke mate in z'n verschijning buitenom. Overigens is over de vorm van de eerste in Lemmer

Lemsteraak -
maar van
Van Kampen
mocht
'Lemmer'
ook

Technische gegevens	
Zeilnummers	Martina Maria VA 212 / Sentijna Huberdina VA 219
Lengte over de stevens	12,25 m
Lengte waterlijn	11,14 m (over de stevens)
Breedte over berghout	4,34 m
Diepgang romp	0,90 m
Waterverplaatsing	16.500 kg
Zeiloppervlak	101,7 m ² / 92,30 m ² (aan de wind)
Bouwmateriaal	Staal
Ontwerp	Martijn van Schaik
Bouw	Van Rijnsoever, Lodewijk Meeter, Louis Nagel (Kaap Hoorn), Ventis (Sentijna Huberdina) De Scheepsbouwers (Martina Maria)

Voor beide boten geldt: een breed tuig met relatief brede fok, zonder botteloef. De mast is van origine circa even lang als het schip. Inmiddels is deze ook regelmatig meer, tot wel dertig procent langer.

De Martina Maria (links) is klassiek betimmerd in mahonie. De Sentijna Huberdina is licht, mede dankzij een grote koekoek. Dit geeft deze visserman toch licht en lucht.

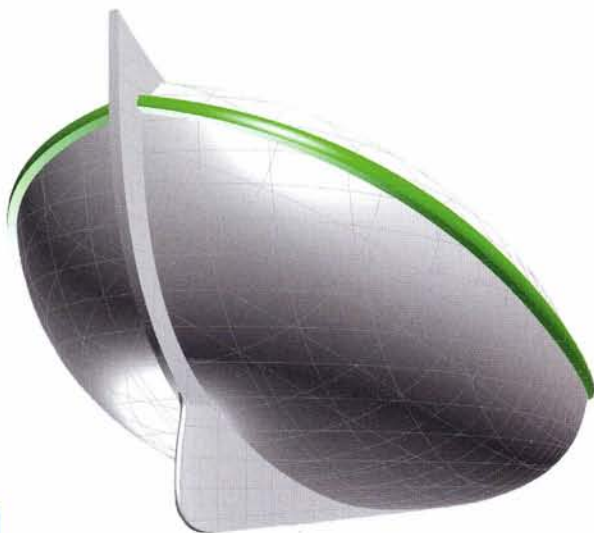
Duidelijk zichtbaar dat het water niet alleen óm het schip heen moet, maar er ook onderdoor. De romp wil er overheen.

Jan Doets en z'n zus Margreeth op de Sentijna Huberdina. Opvallende keuze: de vallen, zwaarden en het anker worden hydraulisch bediend.

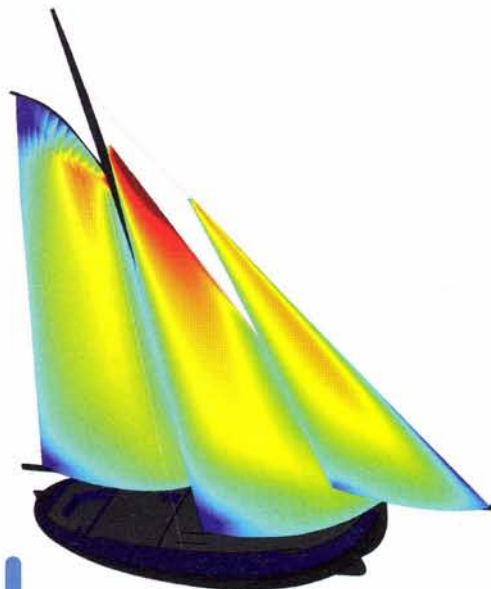

Ontwerpen op de achterkant van een luciferdoosje is er niet meer bij

Walter en Clarie Esch. Het aanbod in tweedehands aken vonden ze onder de maat, dus werd het een nieuwe - de Martina Maria, waarmee ze ook op zee willen gaan varen.

Vloeiende lijnen, ronde kimmen, oplopend achterschip en het rompvolume meer en meer geconcentreerd ter hoogte van de mast. Steeds vaker ontbreekt een kiel. L/B-verhouding: 1 : 3 tot 1 : 3,33.

Kluiser: goed voor 40% van de stuwkracht. Mastopstelling: bij moderne aken inmiddels op 40 tot 45% van de lengte (vanaf voorsteven). Stamboek: maximaal 42%.

gebouwde 'botaak' weinig bekend. Deze werd gebouwd door Pier de Boer in 1877. In Lemmer heette de aak gewoon aak of botaak. In 1898 duikt de naam Lemsteraak op in de snijboeken van zeilmakerij Molenaar.

Huisje of niet

Hoe oud de aak van oorsprong ook is, die van Walter Esch en Jan Doets zijn piepjong, respectievelijk één en twee jaar oud. Jan is bedachtzaam en beschouwend, Walter is uitbundig. Ieder een eigen aak, ieder vanuit z'n eigen invalshoek. Beide schepen zijn gebaseerd op één basisrompvorm uit de computer van Martijn van Schaik (Hoek Design). Dat het aak-ontwerp verdergaat dan een stel traditionele lijnen op papier, dat bewijst Van Schaik. Net als die andere aken-insider, Niels Moerke van Van Oossanen Naval Architects, zitten deze twee scheepsbouwkundig ingenieurs middenin de ontwikkelingen, zijn er onderdeel van. Engineering op de achterkant van sigarendoosjes is voltooid verleden tijd. Des te knapper dat de klassieke jachtbouwers het zo lang met die bierviltjesmethode gered hebben. Het oude ambacht, aanvankelijk gebouwd op-het-oog, later vanaf tekening. Voor Jan Doets tekende Van Schaik een visserman en voor Walter Esch een roefaak. Waarmee de historie zich blijft herhalen. Immers, de aak begon als visserman en werd pas daarna een jacht. Enkele decennia geleden werd de visserman herontdekt, terwijl de roefaak met korte roef een gewaardeerde tussenvariant blijkt.

De bouw van de visserman *Sentijna Huberdina* startte bij Van Rijnsoever in Deil, op de voormalige werf van Kooiman en de Vries. Na het faillissement van Van Rijnsoever ging Jan Doets in eigen beheer verder, met diverse onderaannemers. Walter Esch koos voor de volledige bouw voor De Scheepsbouwers in Werkendam, eveneens met z'n roots bij Kooijman en de Vries. Esch' *Martina Maria* is gebaseerd op een eerdere roefaak (met korte roef) van de hand van Van Schaik. De roef werd verlengd uitgevoerd en het schip werd toch wel heel anders dan dat van Jan Doets. Ook binnen zijn de verschillen groot. Esch koos met meerdere afgescheiden hutten voor privacy, klassieke betimmering in mahonie en voorzag de wanden van geluidsisolatie. Zo kun je nog eens gasten meenemen. Doets had andere

plannen. Zijn interieur werd open en licht, met minder privacy. Wel een ruime eigenaarshut voorin. Een aardige is de bedstee onder de kuip. De betimmering op deze visserman is uitgevoerd met staande witte delen met iroko lijstwerk, de vloer is van licht kops beuken. Voor voldoende stahoogte op een visserman is het vlak (12 millimeter dik) spanteloos uitgevoerd.

Opknikken

Zowel binnen als aan dek mogen beide schepen dan braaf traditioneel lijken, onder deze mooie dekmantel zit spijkerharde techniek. In beide aken is bijvoorbeeld de hybride combinatie van diesel- en elektrische voortstuwing ingebouwd.

Andere technische highlights variëren van een Bowthruster boegjet tot en met het hydraulisch hijsen van de zeilen. Zo lukt het de eigenaren om het arbeidsintensieve van de aak een beetje te temperen.

Ontwikkeling vinden we ook in de rompvorm. De aken van De Boer waren al relatief slank en ook iedere romp daarna kent z'n eigen nuance. Alles relatief natuurlijk, maar inmiddels wordt gestreefd naar een zo scherp mogelijk voorschip. Het Stamboek schrijft hierbij voor dat de intredehoek (voorschip, waterlijnen) niet kleiner mag worden dan 76°. Behalve naar de vorm van de horizontale rompdoorsneden (waterlijnen), wordt ook meer en meer gekeken naar de verticale langdoorsneden. De romp wordt immers niet alleen zijdelings omstroemd, er gaat ook water onderdoor. Net als het zogenaamde 'opknikken' bij skütsjes, neemt ook bij aken de aandacht voor het oplopende voor- en achterschip toe. En voor een goede afstroming worden de achterschepen slanker.

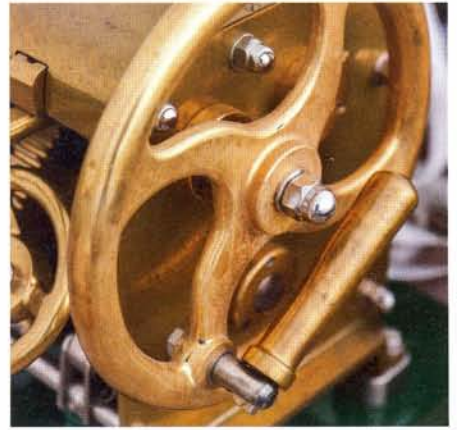
Zou je de romp doorzagen, dan zie je duidelijk de eivorm

Een behoorlijke dosis vaargeweld bij windkracht vier. En, mits goed getrimd, bijna neutraal op het roer. Let op de schootvoering van de fok: naar binnen.

Mix van klassiek en modern. Het touwwerk op wedstrijdaken is eventueel Dyneema zonder mantel - full Dyneema.

*Pier de Boer
had geen
computer.
Zijn vrouw
was zijn
sterke troef*

Varen

Dé klasse voor wedstrijddaken is de VA-klasse, ook de visserman Sentijna Huberdina vaart hierin mee. De visserman is populair in de VA-klasse. Hij is niet zozeer lichter (geen roef, wel een bewerkelijke kuip), maar het gewichtszwaartepunt ligt iets lager. De grote kuip biedt bovendien armslag tijdens het zeilen en daarna. Het schip van Walter Esch (ook VA-klasse) combineert meer binnenruimte met een kleinere zeekuip, meer beschut en bedoeld voor kleinere bezetting.

Walter Esch heeft bovendien gekozen voor een hydraulisch strijkbare mast. De mastopstelling is in de loop der jaren iets naar achteren verhuisd. Door het gewicht van de gehele tuigage en de balans onder zeil goed af te stemmen met het onderwaterschip, vaart het schip prettiger.

Behalve de opstelling van de tuigage draait het ook om de zwaarden. De toegepaste zeezwaarden zijn effectief, steken volledig verticaal tweeënhalve meter diep. Bij beide schepen zijn ze ook langsscheeps verplaatsbaar. Bijvoorbeeld wel of geen kluiver maakt het mogelijk de zwaardpositie daarop af te stemmen. Hierbij is de strijkkamp met veel toespoor (voor veel liftkracht naar loef) op z'n retour. Een sportieve aak heeft getordeerde zwaarden.

En was vlakliggend een puts water in de holle zijde ooit een goed idee, tegenwoor-

dig is deze zijde bijna vlak. Zwaarden, rompvormen en zeilen, alles gaat door de computer. Omdat juist aken te maken hebben met grote krachten, valt hiermee veel te winnen en te verliezen.

Troef

Pier de Boer had destijds geen computer, aanvankelijk zelfs geen tekeningen. Hij had een andere troef: z'n vrouw. Het schijnt zelfs dat Sjoerdsje een belangrijk aandeel had bij de vormgeving en bouw. En daarmee bij de ontwikkeling van de lemsteraak. Het boek 'Lemsteraken, van visserman tot jacht' (T. Huitema) is er duidelijk over: "Vrouw Sjoerdsje had de broek aan, met een leren kont." Kortom: voor de ontwikkeling van de aak zijn we dank verschuldigd aan Pier de Boer én Sjoerdsje. 🇳🇱

*Met dank aan: Walter Esch en bemanning, martinamaria.nl;
Jan Doets en bemanning; Martijn van Schaik, hoekdesign.com*